Bibliografia

ARRIZABALAGA, A., PARDO, J. & SADURNÍ, J. (1984).- Els orígens de Granollers i del Vallès Oriental. Caixa d'Estalvis de Catalunya, Col·lecció Pobles de Catalunya. 108 p. Barcelona.

BOSCH, J., VILA, L. & ALACAMBRA, P.J. (1985).- Les comunitats del neolític final - calcolític i edat del bronze *In:* Els orígens del Vallès Oriental, introducció a l'arqueologia de la comarca. Museu de Granollers. 22 p. Granollers.

BOSCH, J., GRATACÓS, M., OLIVERAS, I., TENAS, M. & VILA, L. (1987).- Les pintures rupestres de la Pedra de les Orenetes (la Roca del Vallès, Vallès Oriental). Ajuntament de la Roca del Vallès, Patronat Municipal de Cultura i Esbargiment de la Roca del Vallès, Col·lecció Coneixem-nos, 1. 45 p. La Roca del Vallès.

BORDAS, A., DÍAZ, J., MARTÍ, M., PARPAL, A. & POU, R. (1995).- El Vallès fa 6000 anys. Els primers agricultors i ramaders. Fundació Cultural de la Caixa de Terrassa. 104 p. Terrassa.

DAURA, A. & SÀNCHEZ, E. (1993).- Introducció a l'arqueologia de Catalunya. Prehistòria i antiguitat. Teide. 404 p. Barcelona.

ERAS, J.L., GARCIA, A. & LUÍS, M. (1995).- Camí de Granollers a Céllecs. Ruta prehistòrica. P.R. C-36. Agrupació Excursionista de Granollers. 46 p. Granollers.

ESTRADA, J. (1993).- Granollers a l'antiguitat. Tarafa - Revista del Vallès. 157 p. Granollers.

FARELL, D., BASSOLS, I. & LLEONART, R. (1995).- Dòlmens, una tradició funerària a Catalunya: el cas del Maresme. Grup d'Història del Casal, Col·lecció Sal·lusti, 2. 41 p. Mataró.

MAÑÉ, A. (1996).- Itineraris dolmènics de Catalunya. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Col·lecció Llibre de Motxilla, 54. 79 p. Barcelona.

PÀMIES, A. (1983).- Les restes arqueològiques de la Roca: una passejada pel nostre passat. Museu de Granollers. 20 p. Granollers.

ROCA, T. *et al* (1980).- L'arqueologia a l'escola. Aproximació a l'època prehistòrica: Serralada Litoral (Maresme i Vallès Oriental). Museu de Mataró. Mataró.

TARRÚS, J. & CHINCHILLA, J. (1992).- Els monuments megalítics. Diputació de Girona & Caixa de Girona, Col·lecció Quaderns de la Revista de Girona, 37. 96 p. Girona.

VIÑAS, R., SARRIÀ, E. & ALONSO, A. (1983).- La pintura rupestre en Catalunya. Llibreria Altaïr. 71 p. Barcelona.

Text, dibuixos, disseny i maquetació: Jordi Beltran i Duarte Edita: Escola de Natura del Corredor, novembre de 1997

Sobres didàctics

ca l'Arenes, 08450 Llinars del Vallès

tel/fax 937956405

correu electrònic: enc@pangea.org

5

ENC centre d'educació ambiental

Escola de Natura del Corredor

Céllecs, regust a dòlmens

Forma't relaxadament

Céllecs, a cavall entre el Mogent i la riera d'Argentona, forma part de l'espinada que alhora que separa, uneix el Vallès Oriental i el Maresme. La carena principal, perfectament orientada de nord a sud, s'aixeca de forma vigorosa per sobre dels 500 metres d'alçada. De la carenada principal en surten d'altres que cauen en totes direccions.

Els careners vallesans de Céllecs serven el conjunt prehistòric de la Roca del Vallès: la Cabana del Moro, la Pedra Foradada, la Pedra de les Orenetes, etc. Uns monuments petris -fets per la mà de l'home- que s'amaguen entre els boscos, les brolles i els escampalls naturals de boles de granit.

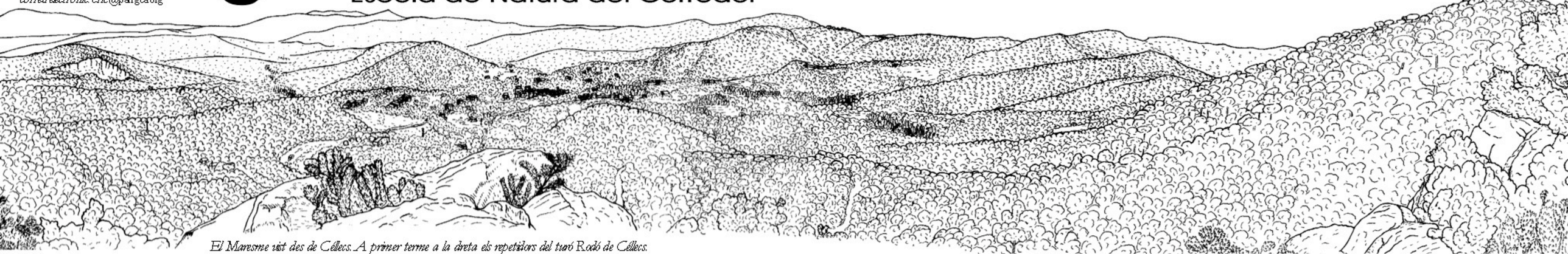

El Maresme vist des de Céllecs. A primer terme a la dreta els repetidors del turó Rodó de Céllecs.

Dòlmens, cistes i altres megàlits

Els dòlmens són construccions prehistòriques d'ús sepulcral i/o ritual. A causa del seu aspecte, els homes d'èpoques posteriors els van batejar amb el nom de dolmen, que és una paraula d'origen celta, concretament bretona, que significa taula (dol) de pedra (men). A Catalunya se'ls coneix sovint amb el nom de cabana o barraca ja que durant segles van ser reaprofitats com a cabanes de pastors o barraques de vinya.

Els dòlmens -en sentit ampli- en poden agrupar en dos grans grups: els dòlmens -en sentit estricte- i les cistes.

*Els **dòlmens** -en sentit estricte- són sepulcres col·lectius, pensats per a fer moltes inhumacions al llarg del temps. A Catalunya, en funció de la seva forma es poden diferenciar tres grans tipus: sepulcres de corredor, galeries catalanes y cambres simples.*

*Les **cistes** són sepulcres d'un sol ús, creades per a fer una única inhumació d'un o dos cadàvers.*

A part dels dòlmens i les cistes hi ha altres construccions prehistòriques fetes amb grans pedres: els paradòlmens, els menhirs i les pedres amb inscultures. Tots aquests tipus de construccions s'anomenen en conjunt megàlits.

La "Pedra de les Creus"

*La **Pedra de les Creus** és un bloc de granit amb inscultures. S'anomena de les Creus perquè els gravats que predominen tenen forma de creu Alguns dels gravats són prehistòrics, però podrien ser mediev*

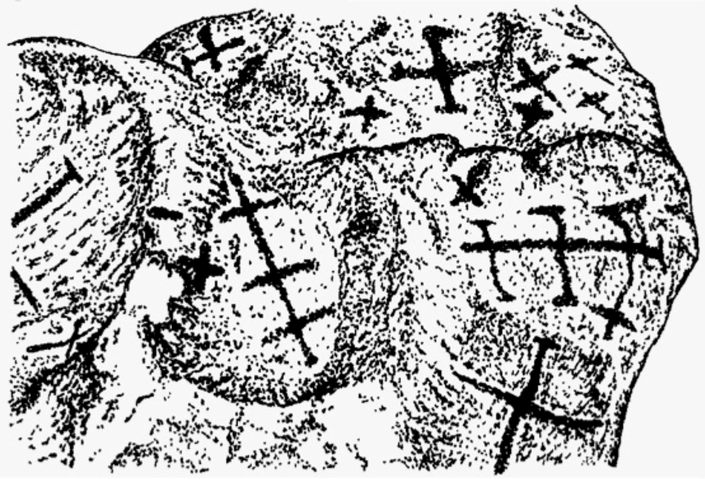

La "Pedra de les Orenetes"

*La **Pedra de les Orenetes** és un gran bloc granític de formes molt irregulars a causa de la forta meteorització que ha sofert. Està plena de formes naturals de modelat: cadolles, reguerons, alvèols i tafonis. L'any 1946 es van descobrir, en un tafoni, unes pintures rupestres de tradició esquemàtica-abstracta. La datació d'aquestes pintures és problemàtica, ja que poden situar-se al llarg d'un ampli lapsus de temps comprès entre el neolític mitjà i l'edat del ferro. Per tant existeix la possibilitat que aquestes pintures siguin contemporànies a la construcció dels megàlits de Céllecs.En l'actualitat el seu estat de conservació és molt dolent. En els darrers anys han sofert algunes agressions.*

Els dòlmens de la Roca del Vallès

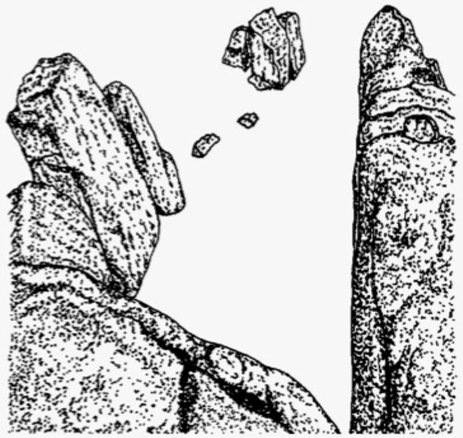

El **dolmen de can Gol I** és una gran galeria catalana.

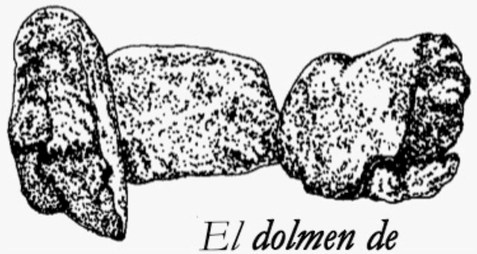

El **dolmen de can Gol II** és una petita galeria catalana, de la que només es conserven tres lloses.

La **Cabana del Moro** o **dolmen de Céllecs** és una petita galeria catalana, que li falta tota la galeria.

El **dolmen de can Planes** és una petita galeria catalana, que li falta tota la galeria.

La "Pedra Foradada"

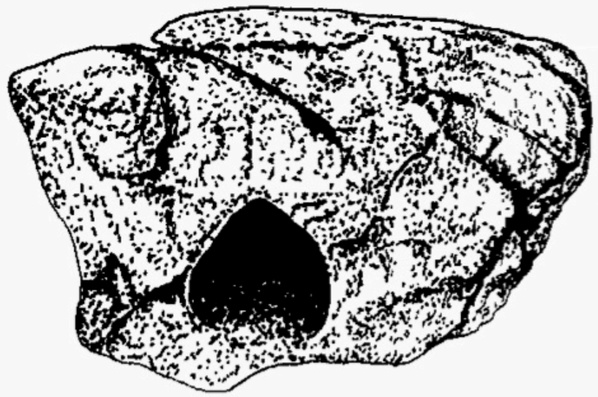

La **Pedra Foradada** és una cova artificial consistent en un gran bloc de granit buidat per dintre.

Com eren els dòlmens i les cistes?

El **túmul** o **cairn** era el monticle de terra i pedruscall que recobria els sepulcres megalític. Era, per tant, la part més visible del monument i tenia la funció de destacar-ne la seva importància. El pas dels segles ha fet desaparèixer la major part dels túmuls, fins al punt de deixar al descobert les grans pedres de l'interior del dolmen.

La **cambra funerària** era l'espai destinat a contenir les restes mortuòries i les ofrenes.

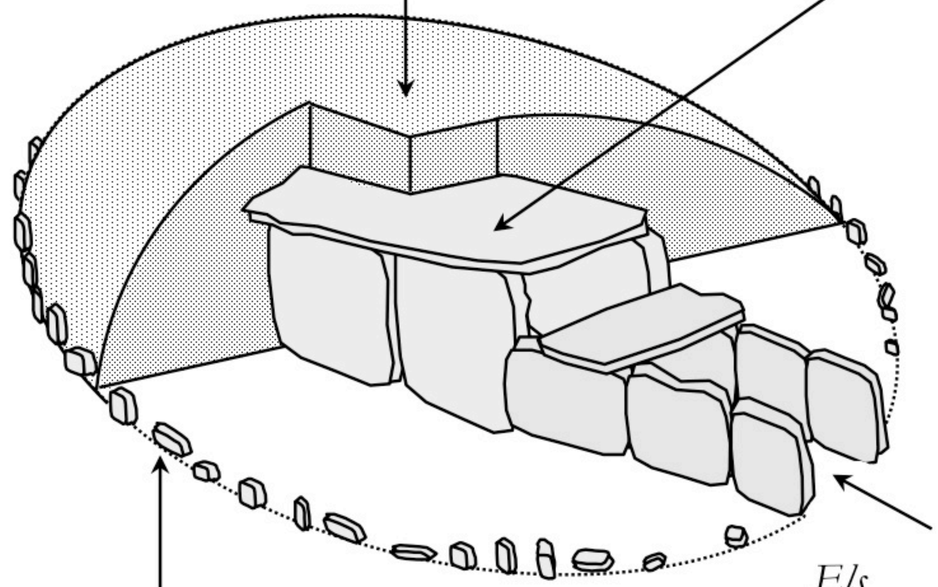

El **cromlec** era el cercle exterior de pedres que ajudava a sostenir el túmul. Els dòlmens i les cistes catalanes sovint no tenen cromlecs i en els casos en què aquests són presents estan formats per pedres generalment petites.

Els dòlmens tenen una entrada, per la qual es feien les diferents inhumacions. La entrada podia ser frontal (corredor o galeria) o superior (finestra o vestíbul-pou). Les cistes eren sepulcres d'un sol ús i per tant no tenien entrada.

Les cultures megalítiques

*Els **megàlits** són construccions prehistòriques fetes amb grans pedres (del grec* mega*: gran i* lithos*: pedra). Foren construïts per diferents pobles neolítics de l'Europa Occidental, al llarg d'un període de temps que abasta des de mitjans del IV mileni abans de Crist fins a finals del II mileni a. de C.*

També existeixen megàlits al Nord d'Àfrica, al Proper Orient i a l'Amèrica del Sud. Els megàlits presenten importants diferències en funció de la seva cronologia i de la seva localització geogràfica. A l'Europa Occidental el megalitisme més antic és el dela façana atlàntica, que es desenvolupa sobretot entre el IV mileni a. de C. i la primera meitat del III mileni a. de C. El megalitisme mediterrani és concentra sobretot en la segona meitat del III mileni abans de Crist. Una excepció molt especial és el megalitisme de la serra de l'Albera (Alt empordà-Rosselló) que és coetani a les manifestacions atlàntiques més antigues.

Els megàlits i les

A Catalunya existeixen diferents focus megalítics que es poden agrupar en dos grans grups: el costaner, que s'estén des del Rosselló al Maresme i l'interior que ocupa les comarques centrals i prepirinenques.

Les inscultures

*Les **inscultures** són gravats prehistòrics fets pels pobles megalítics. Presenten formes esquemàtiques i/o abstractes: antropomorfes, zoomorfes, geomètriques, cassoletes, reguerons, etc.*

A Catalunya els gravats es localitzen sobretot al damunt de blocs de pedra, generalment en proximitats d'altres gàlits. De forma epcional es troben scultures decorant algun menhir o bé damunt d'alguna llosa d'algun dolmen. Les pedres amb inscultures podrien ser lloc de celebració de cerimònies religioses o socials.

Els megàlits de Céllecs

Al sector nord-occidental de Céllecs, al terme municipal de la Roca del Vallès, hi ha el complex megalític més important del Vallès Oriental i el Maresme. Està format per quatre dòlmens, una cova artificial i una pedra amb inscultures. També hi ha un gran bloc granític amb pintures rupestres.

En el mateix massís de Céllecs, però, més allunyats del nucli megalític principal hi ha dos megàlits més, situats a la vessant maresmenca: el menhir de can Camat (Òrrius) i la gran galeria catalana de la Roca d'en Toni o de can Boquet (Vilassar de Dalt).

Els paradòlmens

*Els **paradòlmens** són construccions megalítiques sepulcrals que aprofiten com a cambra funerària algun element natural: un gran bloc de pedra, una diàclasi, una petita cova, etc. A vegades poden tenir una galeria d'entrada.*

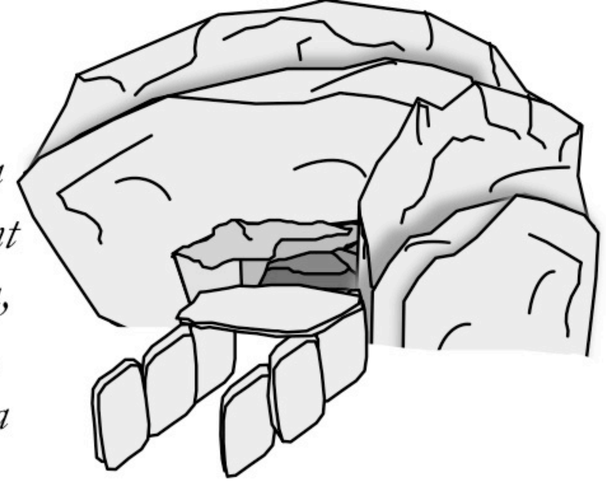

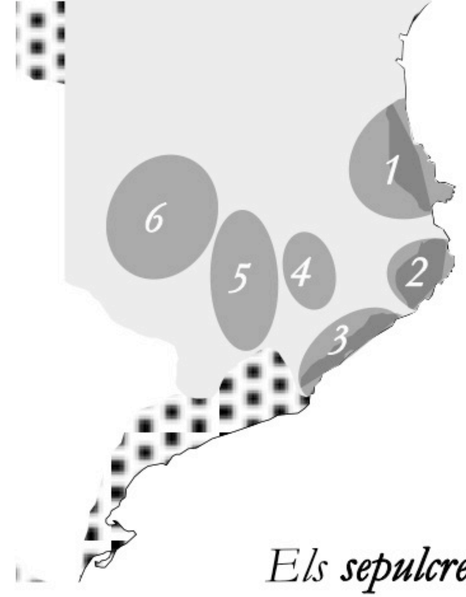

Principals focus megalítics del grup català costaner:

1. *Alt Empordà, Rosselló, Vallespir i Conflent*
2. *Baix Empordà i Selva*
3. *Maresme i Vallès Oriental*

Principals focus megalítics del grup català interior:

4. *Osona*
5. *Solsonès, Berguedà i Bages*
6. *Alt Urgell, Cerdanya, Andorra, Pallars Sobirà, Pallars Jussà i Alta Ribagorça*

Les coves artificials

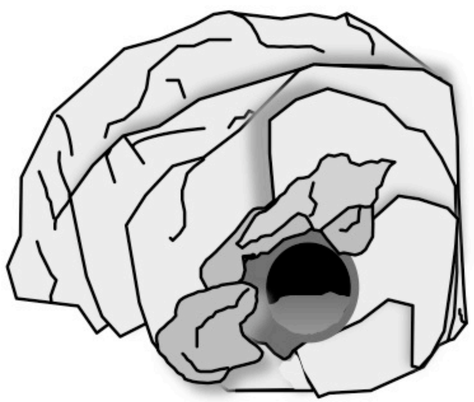

*Les **coves artificials** consisteixen en grans bloc de pedra buidats artificialment per dins. Tenien un ús sepulcral. A Catalunya es concentren a la façana litoral.*

Els menhirs

*Els **menhirs** són megàlits prehistòrics contemporanis dels dòlmens. Estan formats per una única allargada clavada a terra. La paraula menhir prové d'una veu bretona que significa pedra (hir). A Catalunya es coneixen amb el nom popular perafita, pedra fita, pedra dreta, pedra llarga, etc.*

Els menhirs foren construïts per a cosa: un sepulcre, un camí, un territori, un espai d'ús social o religiós, etc.

Els sepulcres de corredor

*Els **sepulcres de corredor** són els sepulcres megalítics més antics. Van començar a construir-se vers el 3.500 a.d.C. a la serra de l'Albera (Alt Empordà-Rosselló) i després es van expandir per aquestes comarques i les veïnes del Vallespir, el Conflent i el Baix Empordà. La seva cronologia abasta des del 3.500 fins al 2.200 a.d.C.*

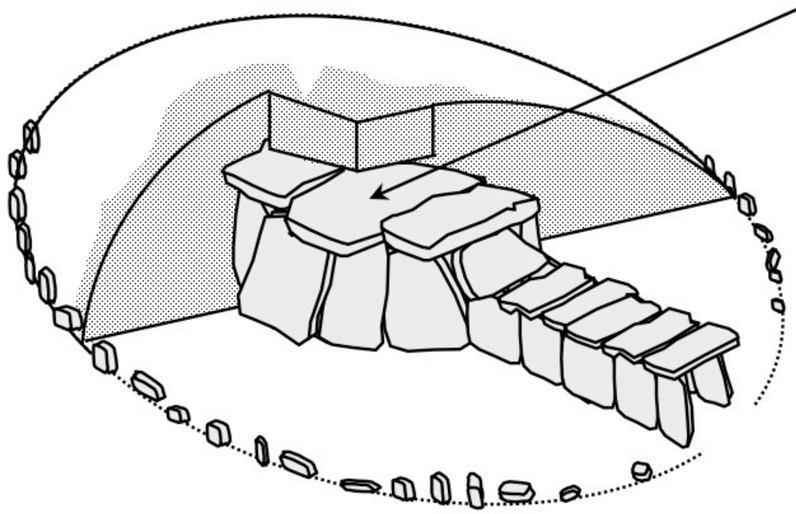

Els més antics (3.500-2.700 a.d.C.) tenen cambres de planta subcircular o trapezoïdal fetes amb lloses muntants. Els darrers (2.700-2.200 a.d.C.) presenten cambres rectangulars construïdes amb lloses verticals.

Les galeries catalanes

*Les **galeries catalanes** apareixen durant el Neolític final, com a resultat d'una derivació dels sepulcres de corredor empordanesos. Es troben en tots els focus megalítics del litoral i més rarament en els interiors. La galeria catalana és la variant local de les **galeries cobertes** de l'Europa Occidental.*

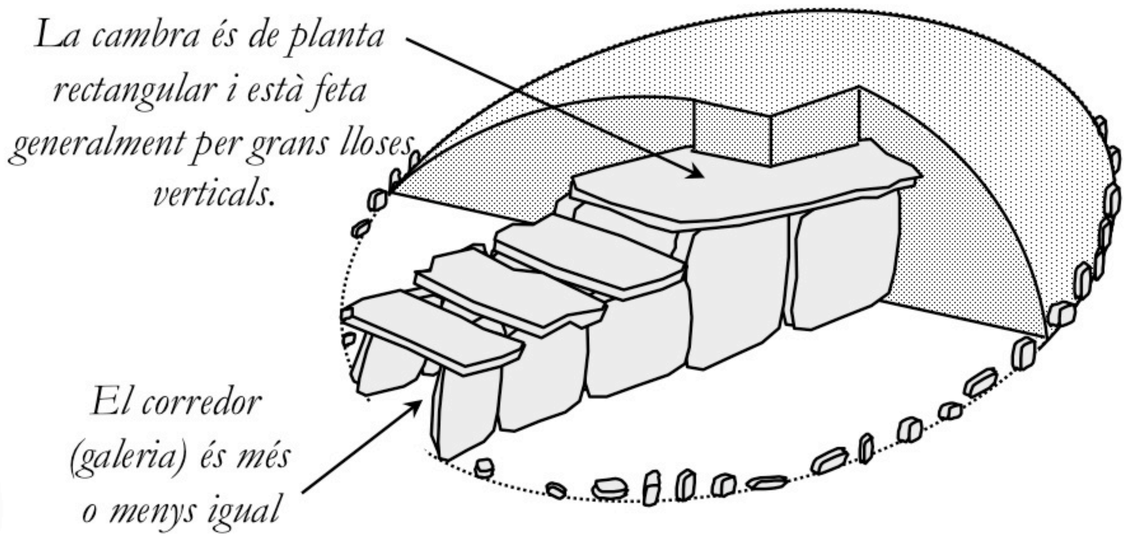

d'ample que la cambra. Les galeries cobertes europees tenen el corredor tan alt com la cambra, mentre que les galeries catalanes el tenen sempre més baix. A les galeries catalanes l'alçada del corredor generalment decreix cap a la vora del túmul.

Les cambres simples

*Les **cambres simples** són dòlmens de petites dimensions i sense corredor ni galeria. L'entrada lateral es substituïda per una de superior: en forma de finestra (**cambres pirinenques**) o de vestíbul-pou (**cambres amb vestíbul-pou**). Les primeres són les més freqüents i es concentren a la Catalunya interior especialment a l'Alt Urgell i el Solsonès. Les darreres són poc habituals. La seva cronologia és tardana: Bronze antic.*

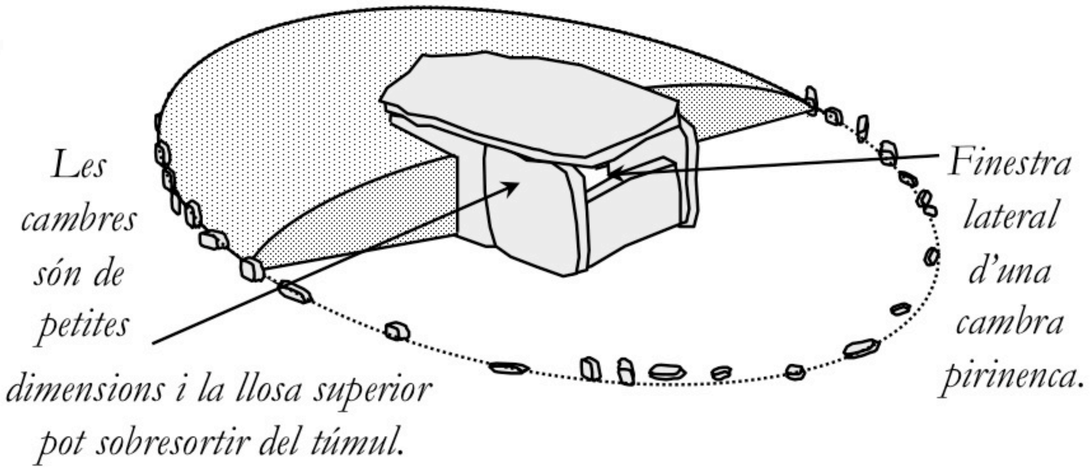

Les cistes megalítiques
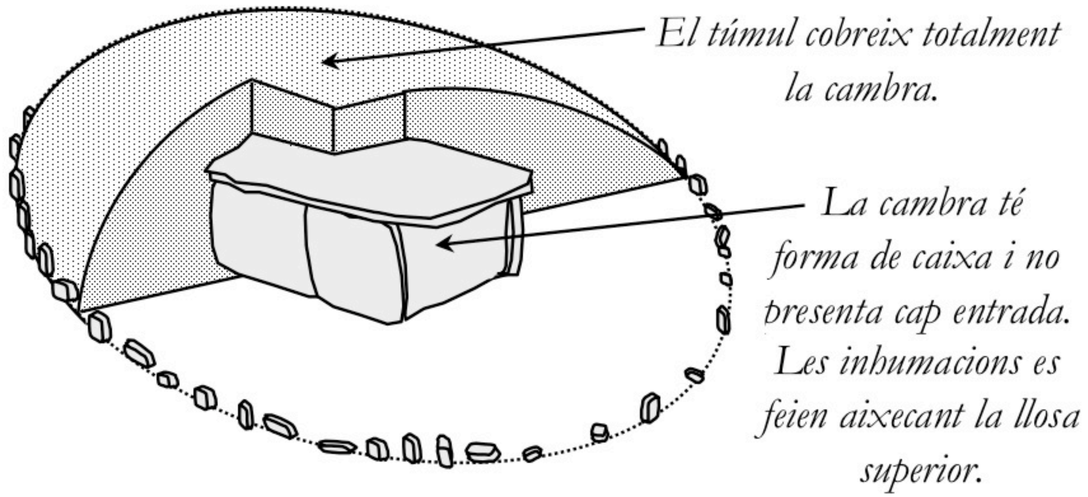
*Les **cistes** són els sepulcres megalítics més freqüents a la Catalunya interior. La seva cronologia abasta des del 2.200 fins al 1.800 a.d.C. Les cistes megalítiques són el resultat de l'evolució d'un tipus de sepulcre anterior, molt estès per les comarques centrals de Catalunya: les cistes del Solsonià. Aquestes darreres cistes tenen unes dimensions molt reduïdes i per tant no se les pot considerar megàlits. A Catalunya les cistes megalítiques es coneixen sovint amb el nom de pedra arca.*